

УДК: 911.3

*Телешман Віктор Іванович,
Олійник Ярослав Богданович,*
доктор економічних наук, професор
(науковий керівник)

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна, e-mail:
oscar1424lal@gmail.com

ИНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Метою статті є дослідження особливостей формування та сучасного стану інтелектуального потенціалу Чернівецької області, оцінка динаміки показників його розвитку та розробка основних напрямків удосконалення та використання.

Методика дослідження базується на застосуванні системно-структурного аналізу.

Результати. Розкрита сутність інтелектуального потенціалу, проаналізовано сучасний стан та динаміку розвитку. Виокремлено перелік основних проблем та запропоновано шляхи для відтворення інтелектуального потенціалу.

Наукова новизна полягає у розкритті територіальних особливостей розвитку інтелектуального потенціалу Чернівецької області.

Практична значимість полягає в обґрунтуванні основних напрямків удосконалення та використання інтелектуального потенціалу Чернівецької області.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, інновація, освіта, наука, наукові кадри, Чернівецька область.

УДК 911.3

*Телешман Виктор Иванович,
Олейник Ярослав Богданович,* доктор
экономических наук, профессор (научный
руководитель)

Киевский национальный
университет имени Тараса
Шевченка, г. Киев, Украина, e-mail:
oscar1424lal@gmail.com

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ

Целью статьи является исследование особенностей формирования и современного состояния интеллектуального потенциала Черновицкой области, оценка динамики показателей его развития и разработка основных направлений совершенствования и использования.

Методика исследования базируется на применении системно-структурного анализа.

Результаты. Раскрыта сущность интеллектуального потенциала, проанализировано современное состояние и динамику развития. Выделен перечень основных проблем и предложены пути для воспроизведения интеллектуального потенциала.

Научная новизна заключается в раскрытии территориальных особенностей развития интеллектуального потенциала Черновицкой области.

Практическая значимость заключается в обосновании основных направлений совершенствования и использования интеллектуального потенциала Черновицкой области.

Ключевые слова: интеллектуальный потенциал, инновация, образование, наука, научные кадры, Черновицкая область.

Teleshman Victor Ivanovich,
Oleynik Yaroslav Bogdanovich, Doctor of
Economics Sciences, Professor (supervisor)

Taras Shevchenko National University of
Kyiv, Ukraine, e-mail:
oscar1424lal@gmail.com

INTELLECTUAL POTENTIAL OF CHERNIVTSI REGION

The main purpose of the article is a study of the peculiarities of the development and the contemporary state of the intellectual potential of Chernivtsi region, assessment of indicators of its development and elaboration of its main fields.

The methodology of the research is based on the system-structural approach.

Results. The nature of the intellectual potential was revealed, the current state and dynamics of its development were analyzed. The summary of main problems and directions for reproduction of intellectual potential were outlined.

The scientific novelty consists in the revelation of the spatial features of the development of intellectual potential.

The practical significance lies in clarification of new directions of improvement and utilization of the intellectual potential of Chernivtsi region

Keywords: intellectual potential, innovation, education, science, academic staff, Chernivtsi region.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень та публікацій. В реаліях сьогодення пріоритетною складовою прогресу суспільства є інтелектуальний потенціал, розвиток та активне використання якого є запорукою процвітання нашої держави. Інтелектуальний потенціал регіону є важливою складовою становлення та розвитку інтелектуального потенціалу України, тому доцільним є його дослідження.

Теоретико-методологічною основою дослідження інтелектуального потенціалу виступають праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Значний внесок у дослідження інтелектуального потенціалу зробили Л. Едвінссон, М. Мелоун, Р. Інглегарт, Т. Стюарт, О. Тоффлер, Й. Шумпетер, Х. Хекхаузен, т. Шульц та інші, в Україні – Л. Безчасний, Д. Богиня, В. Геєць, О. Грішнова, С. Злупко, Б. Кваснюк, А. Чухно, А. Колот, О. Стефанишин, Н. Бойчук, В. Дюндін, М. Розумний, В. Мурашко, С. Грицуленко та інші [1].

Інтелектуальний потенціал визначається як система інтелектуальних ресурсів з їх знаннями, творчими інтелектуальними здібностями та можливостями, інфраструктурних активів та інтелектуальної власності і ринкових активів. Він формує інтелектуальний капітал регіону і його інтелектуальну безпеку [2].

О.В. Моліна трактує інтелектуальний потенціал регіону як системну сукупність знань і креативних здібностей суб'єктів життєдіяльності регіону й умов їх реалізації, спрямованих на прискорення інноваційної динаміки регіону і зростання його стратегічної конкурентоспроможності з метою підвищення рівня та якості життя населення. Дослідник

інтелектуальний потенціал розглядає як джерело та міру інноваційності. О. М. Наумчук акцентує увагу на тому, що інтелектуальний потенціал регіону є узагальненою характеристикою інтелектуальних ресурсів відповідно до місця та часу; він характеризує можливості, надані інтелектуальними ресурсами у певний час і в майбутньому, які можуть бути використані для досягнення певної мети [3].

Мета та завдання дослідження. Зважаючи на те, що інтелектуальний потенціал у сучасних умовах є рушійною силою розвитку України, метою роботи є дослідження особливостей формування та сучасного стану інтелектуального потенціалу Чернівецької області, оцінка динаміки показників його розвитку та розробка основних напрямків удосконалення та використання.

Для досягнення мети були поставлені та виконані наступні завдання:

- охарактеризувати функціонально-компонентну структуру інтелектуального потенціалу Чернівецької області;
- проаналізувати динаміку розвитку інтелектуального потенціалу регіону;
- виокремити перелік основних проблем формування інтелектуального потенціалу Чернівецької області.

Виклад основного матеріалу. Чернівецька область розташована на південному заході України і межує із Вінницькою, Хмельницькою, Тернопільською та Івано-Франківською областями, а на півдні - із Молдовою та Румунією. Площа регіону - 8,1 тис. км², чисельність населення – 908,1 тис. осіб. В адміністративно-територіальному відношенні область поділяється на 11 районів, 2 міста обласного і 9 районного значення, 8 смт, 5 селищ і 398 сіл. Величина і розміщення населеного пункту впливають на формування елементів функціонально-територіальної структури інтелектуального потенціалу, зокрема розміщення наукових установ і освітніх закладів.

Основу функціонально-компонентної структури регіону становлять освітні та науково-дослідні установи. Початковою ланкою освітньої системи є дошкільні навчальні заклади. Станом на 2016 р. у Чернівецькій області нараховувалось 379 дошкільних навчальних закладів (94 у містах та 285 у сільській місцевості) у яких перебувало 32612 дітей. Позитивна динаміка зростання кількості ДНЗ (на 127 та 26 закладів більше ніж у 2000 та 2010 рр. відповідно) посилюється тенденцією зростання показника охоплення дітей відповідної вікової категорії у Чернівецькій області з 53% у 2010 р. до 58% у 2016 р. У місті Чернівці знаходиться найбільша кількість ДНЗ у регіоні – 58, по 37 дошкільних навчальних закладів знаходиться Новоселицькому та Сторожинецькому районах. Найменша кількість у Герцаївському, Путильському районах (26 та 20 ДНЗ відповідно) та у місті Новодністровськ де розташовані 3 ДНЗ.

Забезпечення середньої освіти у Чернівецькій області відбувається завдяки мережі загальноосвітніх навчальних закладів I, I–II, I–III та II–III ступенів навчання. Більше половини ЗНЗ (61,7%) – школи I–III ст. н., I–II ст. н. – 26,9%, I ст. н. – 4,9%, II–III ст. н. – 0,3% та шкіл-інтернатів – 1,5%.

У 2016/17 навчальному році налічується 427 загальноосвітніх навчальних заклади, у яких навчається 98574 учнів. Кількість ЗНЗ зменшилась в порівнянні з попередніми роками (462 ЗНЗ у 2000/01 рр., 447 ЗНЗ у 2010/11 рр.). Найбільша кількість загальноосвітніх навчальних закладів знаходиться у місті Чернівці та Сторожинецькому районі (59 та 47 ЗНЗ відповідно), найменше ЗНЗ у Путильському районі - 22.

Гімназії, ліцеї, та навчально-виховні комплекси Чернівецької області формують систему денних загальноосвітніх навчальних закладів нового типу. На початок 2016/17 навчального року у Чернівецькій області нараховувалась 21 гімназія (7 у місті Чернівці), що охопила 8,9% від усіх школярів, 14 ліцеїв (6 у місті Чернівці), які відвідують 5,4% від усіх школярів та 143 навчально-виховні комплекси де навчаються 20,6% від усіх школярів

Позашкільні заклади освіти представлені школами естетичного виховання, дитячо-юнацькими спортивними школами, будинками школяра та іншими закладами відповідного типу.

Система закладів професійної підготовки кадрів станом на початок 2016/17 навчального року складалась з 16 професійно-технічних та 16 вищих навчальних закладів (13 ВНЗ I–II рівнів акредитації та 3 ВНЗ III–IV рівнів акредитації), у яких навчаються 6,7 тис. учнів та 31,4 тис. студентів відповідно (8,5 тис. у ВНЗ I–II рівнів акредитації та 22,9 тис. у ВНЗ III–IV рівнів акредитації). На початок 2016/17 навчального року у ВНЗ різних рівнів акредитації працювало 3039 штатних педагогічних та науково-педагогічних працівників, з них 245 докторів та 1323 кандидатів наук, 191 професор та 772 доценти.

Можна відзначити три основні напрямки впливу закладів вищої освіти на розвиток інноваційного процесу в регіоні який формується на основі інтелектуального потенціалу:

- традиційна роль ВНЗ як науково-дослідних центрів, що створюють нові знання й розробляють на його базі нові інноваційні технології.
- роль ВНЗ як інноваційних центрів, що сприяють трансферту новітніх технологій від стадії наукової розробки до їх технологічного оформлення та промислового випробування.
- підготовка високопрофесійних кадрів.

Чернівецька область характеризується високим рівнем наукових кадрів. Станом на 2016 р. у регіоні нараховувалось 837 працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, з яких дослідників – 620, техніків – 63 та осіб допоміжного персоналу – 154. Із загальної кількості зазначених працівників 95 є докторами наук, 288 – докторами філософії, 300 – магістрами (спеціалістами), 37 – бакалаврами (молодшими бакалаврами, молодшими спеціалістами). Найбільша кількість працівників задіяна у галузях природничих (крім медичних та сільськогосподарських) – 372 особи, суспільних – 174 особи та сільськогосподарських (127 осіб) наук.

Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок у Чернівецькій області станом на 2016 р. склали 61257,9 тис. грн. З них на виконання фундаментальних наукових досліджень – 12463,1 тис. грн, прикладних наукових досліджень – 43889,8 тис. грн., на виконання науково-технічних розробок – 4923 тис. грн. Із загальної сукупності коштів понад половину (52,4%) надійшли від іноземних джерел, 35,3% є коштами державного бюджету, 7,6% - власні кошти.

У Чернівецькій області станом на 2016 р. нараховувалось 9 інноваційно активних промислових підприємств (17% до загальної кількості) які належать до галузей переробної промисловості. Загальний обсяг інноваційних витрат у промисловості склав 18,8 млн. грн. (станом на 2015 рік), що є нижчим ніж у попередні роки. Обсяг реалізованої інноваційної продукції склав 99981,9 тис. грн [4].

Для відтворення інтелектуального потенціалу, необхідно:

- глибоке впровадження “економіки знань” у всі сфери життєдіяльності;
- забезпечення населення високоякісними та доступними освітніми послугами;
- реалізація законів щодо розвитку освіти і науки;
- зміцнення матеріально-технічної бази освіти і науки;
- формування нової динамічної моделі фінансування освіти й науки.

Висновки. Інтелектуальний потенціал є одним із головних чинників економічного розвитку України та її регіонів. Він є функціональною складовою інтегрального потенціалу регіону і важливим ресурсом його соціально-економічного розвитку. Інтелектуальний потенціал Чернівецької області характеризується позитивною динамікою розвитку, проте, для підтримання загальних тенденцій необхідно покращити фінансування та матеріально-технічне забезпечення освітньої та наукової сфери регіону, та підвищити престиж науки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Гунько В. І. Інтелектуальний потенціал регіону: сутність, структура, проблеми формування і використання. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua>
2. Нич Т.В. Суспільно-географічні аспекти дослідження формування інтелектуального потенціалу Хмельницької області. Автореферат дисертації кандидата географічних наук. Ч., 2016. – 23 с.
3. Ревак І. О. Інтелектуальний потенціал у системі економічної безпеки України. Дисертація доктора економічних наук. Л., 2016. – 474 с.
4. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 - Головне управління статистики у Чернівецькій області за редакцією Т. Г. Сарчінської. - Чернівці - 2017. - 565 с.

Список использованных источников:

1. Гунько В. И. Интеллектуальный потенциал региона: сущность, структура, проблемы формирования и использования. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://dspace.kntu.kr.ua>

2. Нич Т. В. Общественно-географические аспекты исследования формирования интеллектуального потенциала Хмельницкой области. Автореферат диссертации кандидата географических наук. Ч., 2016 - 23 с.
3. Ревак И. А. Интеллектуальный потенциал в системе экономической безопасности Украины. Диссертация доктора экономических наук. Л., 2016. – 474
4. Статистический ежегодник Черновицкой области за 2016 - Главное управление статистики в Черновицкой области под редакцией Т. Г. Сарчинской. - Черновцы - 2017. - 565 с.

References:

- 1.Gunko V. I. Intellectual potential of the region: essence, structure, problems of formation and use. [Electronic resource]. - Access mode: <http://dspace.kntu.kr.ua>
- 2.Nych T.V. Socio-geographical aspects of research of formation of intellectual potential of Khmel'nitsky region. Thesis Candidate of Geographical Sciences. 2016. - 23 p.
- 3.Revak I.O. Intellectual potential in the system of economic security of Ukraine. Thesis of Doctor of Economics. L., 2016. - 474 p.
- 4.Statistical yearbook of Chernivtsi region 2016 - Directorate-General for Statistics Chernivtsi Oblast edited by T. G. Sarchinskoy. - Chernivtsi - 2017. - 565 p